

BENISSANET AL SEGON DECENNI DEL S. XVIII (ANY 1719)

JOAN-RAMON VINAIXA MIRÓ

Secció d'Història Local del CERE. Mestre de Benissanet

Acabada la guerra de Successió (1702-1714), Benissanet, com d'altres pobles riberencs, es trobava en un estat de misèria general. La contesa havia ocasionat pèrdues en tots els àmbits (econòmics, demogràfics, socials, etc.).

Durant aquells anys de postguerra, els seus veïns es lamentaven, tant del daltabaix sofert al llarg del passat immediat com dels abusos i les exigències del present, entre elles les del gran castellà, senyor territorial d'aquest poble que, per aquells anys, els reclamava diversos censos dominicals amb efectes retroactius:

...cobrar diferentes censos dominicales por casas, tierras, molinos, leñas, hierbas y otras cosas acostumbraban a corresponder a dho. Castellan por los años de las ultimas guerras singularmente los años 1708-1709-1710-1711 que perdieron todos los frutos, que fueron privados del uso y goze de sus haziendas... precisados a divagar los particulares por no tener con que sustentarse en los Reynos de Aragon y Valencia quando no hallaron que trabaxar en este Principado y en las fortificaciones de Tortosa, Miravet y Mora que se emplearon algunos para passar sus vidas...¹

Aleshores el poble estava sotmès, també, a tota una sèrie de contribucions especials que limitaven la seva recuperació econòmica. Així, per exemple, l'any 1719 el coronel Pardo Patiño, "*Gobernador de Tortosa y Ribera de Ebro*", exigia, apressadament, al poble de Benissanet 1.650 quintars de llenya, 930 estaques, i 400 quintars de palla per tal que fossin transportats a Tortosa per ser emprats en les obres de fortificació i en l'aprovisionament d'aquella plaça². Les imposicions oneroses, generades per les exigències militars, havien estat constants al llarg del període bèl·lic i fins i tot es perllongaren posteriorment, de manera que contribuïren a augmentar la pressió contributiva sobre la població:

Nosotros Bapte. Esteve y Joseph de la Marca... en el presente año jurados de la Universidad de la villa de Benisanet... con potestad a nosotros en dho. nombre de Jurados concedida... por resolucion, o, acuerdo del Consejo o Cabildo de dha. villa... considerados todos los individuos de dha. Universidad y cabildo unanimes y conformes... la Universidad de dha. villa se halla del todo imposibilitada para poder pagar la contribucion y quartel de invierno que el Rey Nro. Sor. (que D. gde.) ha mandado a dicha villa pague en tres tercias y pagas iguales de la cantidad de mil libras plata valenciana por el quartel del presente año de mil setecientos y catorze y estrechandose el tiempo para poner dha. cantidad en la Thesoreria de Tortosa...³

Cal ressaltar, dintre d'aquest ambient general d'opressió tributària, l'aplicació del nou impost del cadastre, que l'any 1716 havia estat organitzat per Patiño, i que augmentava considerablement el règim tributari anterior.

Fins ara hem exposat alguns exemples de la pressió contributiva, provinent de l'exterior, que requeria sobre els veïns de Benissanet. Ara oferim algunes pinzellades sobre la seua situació social i l'onerosa tributació de caire local.

La recent guerra havia ocasionat diverses víctimes entre la població⁴. Acabada aquesta s'exercí un dura repressió contra els perdedors⁵. La divisió entre els vencedors i els vençuts en una població rural com era Benissanet, que l'any de 1719 encara no arribava als 600 habitants, era tan evident com lamentable. Els simpatitzants borbònics d'aquest poble tenien ben subjectes les regnes i exercien un estricte control (econòmic, administratiu, etc.) sobre la resta dels veïns. La direcció del poble estava en mans, entre d'altres, del doctor en lleis Joan Baptista Gil de Federich; de l'alcalde Isidre Idrach; de Joan Baptista Vidal, familiar del Sant Ofici; de fra Benito López, prior de la vila, i del seu germà José López; del doctor en medicina Rafel Borràs, i d'un reduït escamot de militars, entre ells el tinent Antoni Mauricio, que permanentment hi estava destinat.

Alguns veïns van haver de patir en les seves hisendes la repressió posterior a la guerra, per haver participat o simplement simpatitzat amb el bàndol dels vençuts. Les contribucions especials eren el marc legal en què s'emparava la classe dominant per portar a terme tota mena de pressions i d'arbitrarietats econòmiques (expropiacions, endeutaments...) sobre la resta del veïnat, prou castigat per la passada guerra:

Lo Mch. Isidro Idrach Batlle y jutge ordinari de la vila de Benisanet... considerant, que en virtud de centencia feta per lo Mch. Dor. Mariano de Sunyer son Ordinari Asesor en la causa... se aportava per y entre Joan Bte. Vidal familiar del St. Offici de un y Fcesch. Cras pages tots de Benisanet de altre en virtud de la

qual centencia foren despachats executori als bens contra de dit Cras y en virtud de aquells fou feta execucio en los bens de dit Cras...⁶

Altres veïns s'hagueren d'endeutar mitjançant els censals o la venda d'algunes de les seves propietats, aparentment de manera lliure i espontània⁷, per tal de satisfer les gravoses imposicions que pesaven sobre ells. Els censals eren un préstec legal, molt habitual en aquella època, pel qual es pagava un interès anual (pensió) per un temps indefinit i que es podia tornar, sempre que es vulgués, sota la hipoteca d'alguns o de tots els béns. La rapidesa de disponibilitat d'aquests diners, que permetia eixugar deutes o donar sortida a unes necessitats immediates, amagava tota una sèrie d'inconvenients, entre ells, el de no permetre al peticionari sortir de la dinàmica d'endeutament. Aquests censals es podien vendre, traspassar, etc., a uns tercers, com una propietat més⁸.

Un cas a ressaltar, l'any de 1719, són les tensions sorgides entre dues famílies benestants de Benissanet, emparentades entre elles. Aquell any ja s'havien públiques les desavinences entre el doctor en lleis Joan Baptista Gil de Federich i el seu cunyat Josep Antoni de Meto Espinós per l'herència de Pere Saloni Cortells, dit *de la Plaça*, mort l'any 1714, i sogre de tots dos. La història començà quan la vídua de l'esmentat Saloni, Maria Àngela Ferrús, consignà a favor de la seva filla Caterina, dona de Josep Antoni de Meto, una peça de terra, dita la Sénia, per tal de satisfer els drets que podien pretendre del difunt i sobre la qual Joan Baptista Gil de Federich i la seva dona tenien, al seu entendre, uns drets hereditaris. Les demandes verbals culminaren, l'any 1720, en un contenciós entre les parts. La quantitat disputada era certament elevada per a l'època, 3.000 lliures catalanes. Les tensions per la propietat de la finca es van perllongar amb el temps de tal manera que l'any 1727 van haver d'intervenir, altra vegada, oficials municipals en la qüestió.

A nivell d'administració senyorial, Benissanet continuava sota la dependència de l'orde de Sant Joan de Jerusalem i integrat dintre de l'estructura organitzativa de la batllia de Miravet. L'any 1720 la Reial Audiència reconeixia, oficialment, el nomenament de Gaspar de la Figuera com a nou gran castellà d'Amposta en substitució del difunt Felipe de Ayerbe. Amb el decret de Nova Planta, l'orde perdé moltes de les atribucions senyoriales de què fins aleshores havia gaudit en els pobles sota la seva administració, i que van passar a les mans de la monarquia borbònica, recentment instaurada. Les seves propietats i rendes, però, van quedar gairebé intactes. A Benissanet, per exemple, continuava dominant bona part de l'entramat econòmic de la vila en posseir, en propietat, diversos mitjans de producció (molí d'oli, forn de pa, etc.) així com les rendes i drets derivats de la seva senyoria. L'orde, ara com abans, continuava amb la seva política econòmica d'arrendar els béns i drets que posseïa i percebia. Així l'any 1719, i fins a 1723, Antoni Llecha, de Xerta, Antoni Valls, de Gandesa, i Joan Ferré, de Batea, obtingueren l'arrendament general dels pobles i llocs integrats dintre de la batllia de Miravet. En aquests

anys de postguerra s'observa un nou intent de l'orde de repoblar l'antic terme de Salvaterra amb l'atorgament de nous establiments, especialment a veïns de Benissanet i Corbera⁹.

L'administració local, la Universitat, així com la resta de càrrecs públics de prestigi, estaven sota el control dels simpatitzants del nou règim. L'elecció dels càrrecs municipals, segons s'establia en el decret de Nova Planta, permetia la perpetuació d'aquesta situació ja que el nomenament s'efectuava des de dalt i no per insaculació, com succeïa abans. És per això que no ha d'estranyar que l'any 1717 fos escollit alcalde de Benissanet, nomenat per aquest nou sistema, un reconegut borbònic, el doctor en lleis Joan Baptista Gil de Federich¹⁰. L'any 1719, l'estructura bàsica de l'administració local de Benissanet estava formada pels següents oficials municipals: 1 batlle (Isidre Idrach), 1 sotsbatlle (Francesc [Vinyó?]), 4 regidors (Joan Baptista Vidal, Pere Esteve, Joan Margalef Mas i Jaume Canals) i 1 síndic (Pere Esteve).

Ara bé, tot i l'aparent domini de la situació per part dels vencedors hi havia, en aquesta àrea geogràfica, una evident inestabilitat social. Partides de gent armada¹¹, barreja d'adversaris ideològics i de simples malfactors, sembraven el temor entre les noves autoritats i els obligava a extremar el control sobre la població. El 15 de setembre de 1719 arribava a Benissanet una ordre del governador militar de Tortosa en la qual s'exigia a l'autoritat local:

...informar... los insultos de muerte, saqueos y otras qualesquiera inmunidades que huvieren cometido los sediziosos dentro desta villa... con espezificazon y distinzion de los suxetos que huvieren padezido asi seglares como eclesiasticos... que conviene dentro el termino de 24 oras despues de presentado esta... y asi mismo... de la orden despachada en zinco del corriente sobre los vezinos y moradores que de dha. villa se huviesen ausentado de quatro meses a esta parte... asi mismo me remitiran... un vezindario formal con distinzion del numero de vezinos sus nombres y apellidos de las cavezas de casa y quantos ijos, y criados que al presente tienen y la edad de estos de catorze años en adelante el que deveran presentar firmado del cura de dhas. villas y lugares¹².

Aquesta situació d'inestabilitat social obligà a mantenir l'allotjament de militars a molts pobles riberencs, entre ells a Benissanet, cosa que ocasionava un cert malestar entre la població ja que aquest anava a càrrec dels mateixos veïns. Un altre cos armat que féu la seva primera aparició per aquests anys fou el dels Mossos d'Esquadra, entre els objectius del qual hi havia acabar amb el bandidatge rural i l'apressament dels adversaris polítics. L'any 1719 començà a actuar a la població veïna de Móra d'Ebre una d'aquestes esquadres, integrada, inicialment, per un cap d'esquadra, el batlle de la població i 30 homes¹³.

L'economia de Benissanet es fonamentava, aleshores, en l'agricultura i la ramaderia. La major part de la població vivia del conreu de la terra (propietaris, mitgers...) i de la seva cabanya ramadera. La resta dels veïns o bé exercia oficis derivats del sector primari o bé formava part d'un ampli ventall que podríem englobar dintre del sector de serveis¹⁴. Malgrat aquesta tipologia general no podem ignorar l'existència d'un més que segur sector marginal (mendicants, rodamóns, delinqüents, murris...), sempre de difícil quantificació.

L'any 1719, la distribució d'activitats dels prop de dos-cents veïns en edat de treballar era la següent:

- Sastres: 2-3 (Josep Agulló, Pere Joan Rius i possiblement Vicent Martín).
- Teixidors de lli: 9 (Josep Bages, Jaume Canals, Marc de la Marca, Josep de la Marca, Domènec Marco, Josep Miró, Josep Ripoll, Josep Jaume Ripoll i Pere Joan Ripoll).
- Daurador: 1 (Francesc Ballester).
- Metge: 1 (Rafel Borràs).
- Militars: 2 (Antoni Mauricio i Pere Cabason, entre d'altres documentalment no localitzats).
- Mestre de minyons: 1 (Juan Francisco Domingo).
- Manescal: 1 (Francisco Ferragut).
- Nunci: 1 (Joan Garcia).
- Doctor en lleis: 1 (Joan Baptista Gil de Federich).
- Cirurgià: 1 (Ignacio Gómez).
- Fusters: 2 (Francesc Serra i Josep Serra).
- Religiosos: 8 (fra Benito López, fra Bernardo Ayora, Dr. Jaume Bages, Mn. Baptista Esteve, Mn. Josep Margalef, fra Joan Baptista Miró, Mn. Miquel Pujol i Mn. Josep Vaquer).
- Apotecari: 1 (Josep Grau).
- Familiars del Sant Ofici: 2 (Joan Baptista Vidal [Coll?] i Joan Baptista Vidal Fort).
- Cerers: 2 (Joan Margalef i Pere Margalef).
- Paletes: 3 (Ramon Miró, Onofre Peris i Miquel Peris).
- Ferrers: 2 (Marc Oriol i Sebastià Oriol).
- Espardenyer: 1 (Josep Salvador).
- Boter: 1 (Jaume Travesa).
- Estudiants: 4 (Ramon Grau, Felicià Peris, Pere Joan Peris i Francesc Vidal). Tots ells cursaven estudis religiosos.
- Pagesos (hisendats, mitgers, etc.): la resta dels veïns.

Els pagesos formaven el col·lectiu més important, ja que la pagesia acollia el 75% del total, encara que dintre d'aquest sector hi havia diferències molt acusades. El seguien, en ordre d'importància, els teixidors (4,8%) i els religiosos (4,3%)¹⁵. La presència forana, entre les diverses activitats econòmiques i socials del poble, era significativa; en alguns casos, de manera exclusiva (daurador, mestre de minyons, metge, militars, manescal, nunci, espardenyer i boter); en d'altres, compartida amb gent nascuda al mateix poble (cerer, paletes...).

Els conreus més importants eren els cereals (blat, mestall, ordi, etc.), l'olivera, la vinya, la morera, les hortalisses i els ametllers. A les primeries del segle XVIII, els conreus de secà, entre els quals cal ressaltar la vinya, ocupaven la major part de la superfície del terme de Benissanet i solament a l'estreta i curta franja propera a l'Ebre hi predominava una agricultura de regadiu on la morera, la vinya, la terra campa i les hortalisses n'eren els conreus més representatius. Vegem les partides del terme de Benissanet que apareixien esmentades en els documents de l'època i els conreus que hi dominaven: Eixaveus (moreres i terra campa), Mitjanès (vinya), Quarts (moreres i figueres), Arrendaments (moreres), Aubals (terra campa i vinya), Carmenes (terra campa), Camí de Móra (vinya, ametllers i figueres), Tossals (vinya, figueres, olivers i ametllers), Cotxos (vinya, figueres i terra campa), Barrancos i Llenes (vinya i figueres), Fornos (vinya, figueres i olivers), Emportells (vinya, figueres i terra campa), Plans (vinya, figueres i ametllers), Comes i Valldeu (vinya, figueres i olivers), Codines (vinya i figueres), Esterres (vinya i ametllers), Corral (olivers) i Salvaterra (terra campa). El riu Ebre era per a Benissanet, i altres pobles riberecs, la porta oberta a l'exterior, a causa de la precarietat de la seva xarxa terrestre.

Per aquells anys l'arrendament era el sistema habitual a l'hora de cedir, per un temps i a canvi d'un preu o renda estipulades, propietats o serveis. Entre els arrendaments públics que es feien a Benissanet a l'encant hi havia:

a) El dret anomenat *dels grans menuts*. L'arrendament s'acostumava a efectuar per un període de quatre anys, més un de respir. Aquest dret era privatiu del gran castellà i pel mateix l'efectuava l'arrendatari de torn dels seus béns o el seu procurador. A 1720, l'arrendatari d'aquest dret havia de satisfer 71 lliures valencianes per any i entre les seves obligacions hi havia el de fer quatre càntirs de vi blanc.

b) El redelme, sobre diversos productes que es collien al terme (blat, ordi, civada, sègol, figues, raïm, panses, seda, alducar i oli). Aquest arrendament l'efectuava la Universitat de la vila i s'acostumava fixar, també, per quatre anys. De vegades (any 1714), s'establia conjuntament amb l'anomenat dret del vintè, el dret de mola i el dret de basses. L'any 1714 obtingueren tot aquest bloc d'arrendaments José López i Isidre Idrach.

c) La carnisseria. L'arrendament de la carnisseria el feien els regidors per un període variable, generalment per un o dos anys. Els arrendataris acostumaven a ser veïns de Miravet, poble on hi havia una de les cabanyes rama-

deres més importants d'aquesta àrea. A 1723, els arrendataris Dídac Ripoll i el seu fill Francesc, veïns de Miravet, pagaven 81 lliures valencianes anuals per aquest arrendament.

d) El forn de pa. A Benissanet, com en d'altres pobles riberencs, solament existia un forn de pa comunitari propietat del gran castellà. És per això que l'arrendament l'efectuava l'arrendatari del senyor o el seu procurador. Aquest s'arrendava per un o per tres anys. A 1720, l'arrendatari havia de satisfer 70 lliures valencianes anuals, a més de fer franc de puja al prior i al batlle.

e) Dret del vintè. Els veïns havien de satisfer 1/20 de tots els fruits que es collien al terme, percentatge que havia de percebre la Universitat, encara que aquesta delegava el seu cobrament en l'arrendatari d'aquest dret.

f) Dret de basses. L'arrendament l'efectuaven els regidors de la vila per un període, generalment, d'un any i pel preu de 50 càntirs d'oli. Aquest i el dret de mola se satisfien per poder fer ús del molí d'oli, propietat del senyor.

g) Dret de mola. L'arrendament el feien, també, els regidors, tot i que de vegades s'englobava amb l'arrendament del dret de basses.

h) L'abast de neu i gel a la vila. Els regidors atorgaven aquest arrendament per un període, que generalment era de maig a les darreries d'octubre del mateix any. El preu era d'uns 8 diners (moneda valenciana) per cada rova de neu i gel. Els proveïdors d'aquest producte, bàsic per a la conservació dels aliments, acostumaven a ser, per aquells anys, veïns de Vilalba.

Per contra, no tenim constància documental que en aquests anys de postguerra s'arrendessin la botiga de draps, l'heretat del Camp de l'Església, com succeïa en el passat, o la barca de pas, aquesta darrera possiblement perquè aleshores no n'hi havia.

Alguns particulars acostumaven a arrendar, també, algunes de les seves propietats. Un exemple n'és Josep Saloni Vidal, veí de Móra d'Ebre, el qual, l'octubre de 1719, va arrendar per un període de sis anys, a Joan Grana i la seva muller Maria, una part de la sènia que posseïa al terme de Benissanet pel preu de 16 lliures valencianes, mentre que l'altra part la deixava a mitges.

Sobre el nombre de cases que hi havia en aquest poble s'observa una notable contradicció entre els documents de l'època. Així, mentre el funcionari Josep Aparisi afirmava, a 1708, que a Benissanet hi havia 53 cases, un cens de 1719 diu que eren 81¹⁶ i, al bell mig de totes dues, la declaració del batlle i els regidors de la vila que l'any 1711 certificaven el següent:

...Pedro Saloni, Baile, Joseph Fortuño y Joseph Garcia Jurados de dicha villa de Benisanete en presencia de Fco. Griño y Jaime Saloni labradores de dicha villa testigos y para este fin llamados an Jurado... como en la villa de Benisanet no se hallan mas de sesenta y quatro casas habitables esto es siete que hay actualmente estan sirviendo a su Magd... tres de clerigos y el estanquero de tabaco y catorze de pobres de solemnidad que

van pidiendo limosna todos los dias con que solamente se hallan en este lugar mediante dicha fe trenta y nueve casas que con mucho trabajo hagan y puedan hazer dicho servicio...¹⁷

Els dubtes apareixen, també, a l'hora de cercar la població real que vivia a la vila al segon decenni del segle XVIII. Un cens oficial de 1719 esmenta que el nombre d'habitants d'aquell any era de 344¹⁸, xifra excessivament a la baixa tot i la important pèrdua de població experimentada en aquest poble, a conseqüència de la guerra i de la forta emigració que aquesta ocasionà. Segons els nostres càlculs el nombre real d'habitants caldria situar-lo, aquell any, entre les 500 i les 600 persones.

A manca d'un cens oficial fiable hem elaborat una relació nominal de la població adulta masculina de Benissanet corresponent a l'any 1719¹⁹, que acompanyem amb d'altres breus referències complementàries que poseïm sobre algunes de les persones que esmentem.

CENS DE BENISSANET (ANY 1719)

- Josep Agulló Lafont. Nat a Benissanet. Exercia de sastre, ofici que li havia ensenyat un soldat, aquarterat al castell de Miravet, l'any 1705.

- Pere Andreu Bages (a) *lo Ros*. Nat a Benissanet vers l'any 1675. Pagès.

- Pere Joan Andreu Capa (a) *Noé*. Nat a Benissanet vers l'any 1660. Pagès.

- Pere Joan Andreu Cot (a) *Noé*. Nat a Benissanet. Pagès.

- Joan Baptista Andreu [Pascual?]. Nat a Benissanet.

- Josep Aragonès²⁰.

- Josep Ardévol. Nat a Benissanet.

- Baptista Ardévol Cervelló. Nat a Benissanet.

- Baptista Ayet Andreu. Nat a Benissanet vers l'any 1700.

- Baptista Ayet Capa. Nat a Benissanet vers l'any 1660. Pagès.

- Isidre Ayet Cuello. Nat a Benissanet vers l'any 1680.

- Francesc Ayet Miró. Nat a Benissanet vers l'any 1692. Pagès.

- Fra Bernardo Ayora. Frare.

- Dr. Jaume Bages. Religiós.

- Josep Bages [Miró?]. Teixidor de lli.

- Francesc Ballester Vidal. Nat a Traiguera vers l'any 1690. Daurador.

- Joan Bonfill Arqués. Nat, possiblement, a Mont-roig vers l'any 1680. Pagès.

- Gironi Borràs [Agulló?]. Nat vers l'any 1680. Pagès.

- Rafel Borràs Ferrer. Nat a Ginestar. Doctor en medicina. Arribà a Benissanet vers l'any 1716 per ocupar la plaça deixada pel difunt doctor Vicent de Meto i la mantingué fins, aproximadament, l'any 1743.

- Agustí Borràs Navarro. Nat a Benissanet o Marçà vers l'any 1680. Pagès.
- Josep Burata Vernet. Nat a Tivissa vers l'any 1690. Pagès.
- Pere Cabason [Fontanet?]. Nat a la Provença (França). Militar (carabiner).
- Baltasar Canals [Cot?]. Nat a Benissanet.
- Jaume Canals [Gil?]. Nat a Benissanet vers l'any 1670. Teixidor de lli. A 1717 fou escollit sotsbatlle i a 1719 exercia de regidor.
- Joan Carles Jordana. Nat a Benissanet. Pagès.
- Josep Mateu Carles Jordana. Nat a Benissanet vers l'any 1695. Pagès.
- Magí Carles Jordana. Nat a Benissanet.
- Francesc Cavaller Domènech. Nat a Benissanet vers l'any 1670.
- Jacint Cavaller Domènech. Nat a Benissanet vers l'any 1675. Pagès.
- Isidre Cavaller Domènech. Nat a Benissanet vers l'any 1680. Pagès.
- Miquel Cavaller Font. Nat a Benissanet vers l'any 1695.
- Josep Cavaller Viñó. Nat a Benissanet l'any 1690.
- Baptista Cot²¹ Mauri. Nat a Benissanet. Pagès.
- Francesc Cot Mauri. Nat a Benissanet. Pagès.
- Francesc Cras. Nat a Benissanet vers l'any 1680. Pagès.
- Miquel Joan Cuello Pallarés. Nat a Benissanet a 1691. Pagès.
- Isidre Cuello Queixalós. Nat a Benissanet.
- Josep Gironi Cuello Queixalós. Nat a Benissanet l'any 1692. Pagès.
- Marc de la Marca²² Badia. Nat a Benissanet vers l'any 1670. Teixidor.
- Josep de la Marca Esmelt. Nat a Benissanet vers l'any 1675. Teixidor.
- Roc de la Marca Esmelt. Nat a Benissanet.
- Joan de la Marca Idrach. Nat a Benissanet vers l'any 1685.
- Josep de la Marca Miró. Nat a Benissanet vers l'any 1673. Pagès.
- Josep de la Marca Mora. Nat a Benissanet l'any 1702. Bessó. Cec.
- Josep Antoni de Meto Espinós. Nat a Benissanet.
- Vicent de Meto Margalef. Nat a Benissanet. Hisendat.
- Francesc Lleonard de Meto Vandellòs. Nat a Benissanet l'any 1690.
- Josep Antoni de Meto Vandellòs. Nat a Benissanet l'any 1688. Hisendat.
- Juan Francisco de Torme Salazar Dalmau y León²³. Veí de Tortosa.
- Jaume Diego Miró. Nat a Benissanet o Miravet vers l'any 1695. Pagès.
- Jaume Diego Serres²⁴. Nat a Benissanet o Miravet.
- Juan Francisco Domingo. Nat a l'Aragó vers l'any 1695. Fou mestre de minyons de Benissanet des del 1718 fins al 1726, aproximadament.

- **Jaume Esteller Paulo**²⁵. Possiblement nat a Càlig vers l'any 1695. Doctor en medicina.
- **Joan Baptista Esteve Margalef**. Nat a Benissanet vers l'any 1670.
- **Mossèn Baptista Esteve Sales**. Nat a Benissanet vers l'any 1650. Religiós. Beneficiat del benefici del Santíssim de l'Altar Major de l'església de Benissanet.
- **Jaume Esteve Sales**. Nat a Benissanet. Pagès.
- **Pere Esteve Sales**. Nat a Benissanet. Pagès. A 1719 era síndic de Benissanet. Havia ocupat diversos càrrecs municipals (regidor, síndic...).
- **Domènec Fairen Pedrola**²⁶. Nat possiblement a Miravet. Pagès.
- **Francisco Ferragut**. Menescal. Exercí com a menescal a Benissanet des del 1708 fins al 1746, aproximadament.
- **Baptista Ferrer Albalat**. Nat a Benissanet. Pagès.
- **Pere Ferrer Albalat**. Nat a Benissanet. Pagès.
- **Jaume Ferrús Saloni**. Nat a Benissanet. Hisendat.
- **Pere Ferrús Saloni**. Nat a Benissanet.
- **Ramon Ferrús Saloni**. Nat a Benissanet l'any 1690.
- **Joan Font Andreu**. Nat a Benissanet. Pagès.
- **Domènec Font Grau**²⁷. Nat a Benissanet. Pagès.
- **Miquel Font Grau**. Nat a Benissanet. Pagès.
- **Josep Fortuño Montagut**. Nat a Benissanet. Pagès.
- **Miquel Freixes Roselló**. Nat a Benissanet. Pagès.
- **Francesc Garcia**²⁸.
- **Jaume Garcia**.
- **Juan Garcia**. Nunci. Exercí de nunci a Benissanet al llarg de la primera meitat del s. XVIII.
- **Francesc Garcia Albanell**.
- **Nicolau Garcia Albanell**. Pagès.
- **Josep Garcia Miró**. Nat a Benissanet l'any 1688. Pagès.
- **Joan Baptista Gil de Federich Vidal**. Nat a Benissanet l'any 1677. Doctor en lleis i hisendat.
- **Ignacio Gomes Fontanet**. Cirurgià. Exercí com a cirurgià a Benissanet del 1718 al 1726, aproximadament.
- **Joan Grana Llesera**. Nat a Benissanet. Pagès.
- **Joan Grana Miró**. Nat a Benissanet l'any 1691.
- **Nicolau Grana Miró**. Nat a Benissanet.
- **Joan Grau**. Nat a Benissanet. Pagès.
- **Josep Grau Borràs**. Nat a Benissanet l'any 1689. Apotecari. Les drogues que venia les adquiria, generalment, a Joan Lasala, veí de Móra d'Ebre.

- Miquel Grau Borràs. Nat a Benissanet. Pagès.
- Gaietà Grau Cuello. Nat a Benissanet.
- Andreu Grau Rius²⁹. Nat a Benissanet vers l'any 1646. Pagès.
- Baptista Grau Torner. Nat a Benissanet.
- Jaume Grau Torner. Nat a Benissanet.
- Miquel Grau Torner. Nat a Benissanet. Pagès.
- Ramon Grau Torner. Nat a Benissanet a 1692. Estudiant. Posteriorment fou beneficiat de Móra d'Ebre.
- Josep Mateu Guasqui³⁰. Nat a Miravet. Notari.
- Isidre Idrach Fucho. Nat a Benissanet. A 1719 era batlle de la vila.
- Jaume Jardí Castells (a) *Colom*. Nat a Tivissa. Pagès.
- Pere Jardí [Castells?]. Possiblement nat a Tivissa.
- Fra Benito López Sanclemente. Nat a l'Aragó (a Ruesta?). Prior de l'església de Benissanet des del 1710 fins al 1733, aproximadament. Fou vicari general de la castellania i procurador general del gran castellà d'Amposta, l'any 1727.
- José López Sanclemente. Nat a l'Aragó (a Ruesta?). Hisendat.
- Josep Llarch Anguera (a) *Codoñera*. Nat a Benissanet.
- Francesc Llarch Bages. Nat a Benissanet. Pagès.
- Francesc Liesera Andreu. Nat a Benissanet. Pagès.
- Miquel Liesera [Viñó?].
- Mateu Llorens Cavaller. Nat a Benissanet o a Tivissa. Pagès.
- Pere Joan Llorens Miró. Nat a Benissanet. Pagès.
- Josep Mañé. Nat a Benissanet.
- Joan Mañé Carles. Nat a Benissanet. Pagès.
- Josep Antoni Mañé Carles. Nat a Benissanet l'any 1692.
- Pere Mañé Carles. Nat a Benissanet.
- Pere Mañé Nadal. Nat a Benissanet.
- Domènec Marco [Badia?]. Nat a Benissanet. Teixidor de lli.
- Joan Margalef. Nat a Tivissa. Cerer. El tenim documentat com a cerer de Benissanet des del 1685 fins al 1730, aproximadament.
- Joan Margalef Mas (menor). Nat a Benissanet. A 1719 era regidor.
- Mossèn Josep Margalef Mas. Nat a Benissanet. Religios. Era prevere beneficiat de l'església de Flix i obtentor del benefici de Sant Joan.
- Pere Margalef Mas. Nat a Benissanet. Cerer.
- Vicent Mari Esteller. Nat a Sant Jordi o a Benissanet.
- Josep Martín Rigo (a) *Toledano*. Nat a Benissanet l'any 1688.
- Vicent Martín Rigo (a) *Toledano*. Nat a Benissanet l'any 1690. Sastre?

- Antoni Mauricio. Militar. Tinent de cavalleria del Regiment de Milà.
- Joan Baptista Miró³¹. Nat a Benissanet.
- Josep Miró (a) *Gendro*. Nat a Benissanet. Teixidor de lli.
- Pere Joan Miró Margalef. Nat a Benissanet. Pagès.
- Francesc Miró Ayet. Nat a Benissanet.
- Fra Joan Baptista Miró Borràs. Nat a Benissanet. Religiós.
- Pere Jaume Miró Borràs. Nat a Benissanet.
- Josep Miró Grau. Nat a Benissanet. Pagès.
- Manuel Miró Grau. Nat a Benissanet l'any 1692. Pagès.
- Ramon Miró Marco. Nat a Benissanet.
- Baptista Miró Margalef. Nat a Benissanet.
- Francesc Miró Margalef, dit *de l'Arrabal*. Nat a Benissanet. Pagès.
- Ramon Miró Rafel. Nat a Benissanet. Mestre de cases.
- Pere Monner Rigo. Nat a Benissanet. Pagès.
- Josep Mora Canyissar. Pagès.
- Josep Moseguí Oliver. Nat a Benissanet o a Móra d'Ebre. Pagès.
- Marc Oriol. Nat a Benissanet o a Falset. Ferrer. El tenim documentat com a ferrer de Benissanet des d'aproximadament l'any 1685.
- Sebastià Oriol More. Nat a Benissanet. Ferrer.
- Pau Paladella Serena³². Nat a Bot.
- Francesc Papaseit Grau. Nat a Benissanet a 1702.
- Joan Baptista Papaseit Grau. Nat a Benissanet.
- Ventura Papaseit Grau. Nat a Benissanet. Pagès.
- Domènec Pedrola [Cuello?]. Nat a Benissanet. Pagès.
- Ferran Pedrola Cuello. Nat a Benissanet l'any 1688. Pagès.
- Josep Pellisa. Nat a Benissanet.
- Felicià Peris. Estudiant. Cursava estudis religiosos.
- Antoni Peris Cuello. Nat a Xerta o a Benissanet. Pagès.
- Miquel Peris [Cuello?]. Nat a Xerta o a Benissanet. Mestre de cases.
- Francesc Onofre Peris Font (o Lafont). Nat a Benissanet.
- Pere Joan Peris Font (o Lafont). Nat a Benissanet l'any 1703. Estudiant. Posteriorment seria religiós servita.
- Onofre Peris Ravanals. Nat a Xerta o a Benissanet. Mestre de cases.
- Mossèn Miquel Pujol. Religiós.
- Francesc Pujol de la Marca. Nat a Benissanet. Pagès.
- Baptista Pujol Miró. Nat a Benissanet.
- Josep Pujol Miró. Nat a Benissanet.

- Joan Queixalós Roselló. Nat a Benissanet. Hisendat.
- Josep Queixalós Roselló. Nat a Benissanet. Pagès.
- Ramon Rasora Llarch. Nat a Benissanet.
- Baptista Ripoll Miró. Nat a Benissanet.
- Jaume Ripoll Miró. Nat a Benissanet.
- Josep Ripoll [Miró?]. Nat a Benissanet. Teixidor de lli.
- Josep Jaume Ripoll Miró. Nat a Benissanet l'any 1688. Possiblement teixidor de lli.
- Pere Joan Ripoll Rius. Nat a Benissanet. Teixidor de lli.
- Baptista Ripoll Urtado (a) *Recort*. Nat a Benissanet.
- Baptista Rius Gavaldà. Nat a Benissanet.
- Domènec Rius Pedrola. Nat a Benissanet. Pagès.
- Jaume Rius Pedrola. Nat a Benissanet l'any 1691. Pagès.
- Pere Joan Rius Pedrola. Nat a Benissanet l'any 1688. Sastre.
- Josep Roca Freixes. Nat a Benissanet.
- Pere Rofin Andreu. Nat a Benissanet. Pagès.
- Josep Saloni Fortuño. Nat a Benissanet. Pagès. El seu cosí era el notari, i després nomenat ciutadà honorat, Josep Saloni Vidal, aleshores aveïnat a Móra d'Ebre.
- Miquel Saloni Fortuño. Nat a Benissanet.
- Josep Salvador. Nat a Ascó. Espardenyer.
- Jaume Sans [Ferré?]. Pagès.
- Josep Sans [Ferré?].
- Francesc Serra. Fuster.
- Joan Baptista Serra. Pagès.
- Josep Serra Roch. Nat a Benissanet. Fuster.
- Baptista Tarragó Grau. Nat a Benissanet.
- Mateu Tarragó Idrach. Nat a Benissanet. Pagès.
- Jaume Travesa. Nat a Vallgorguina. Boter. El tenim documentat com a boter de Benissanet fins a l'any 1722.
- Joan Urtado. Nat a Benissanet. Pagès.
- Joan Urtado Miró. Nat a Benissanet.
- Josep Urtado Miró. Nat a Benissanet.
- Antoni Vaquer³³.
- Francesc Vaquer³⁴.
- Mossèn Josep Vaquer. Nat a Benissanet. Prevere. Havia estat mestre de minyons de Benissanet al llarg de molts anys, des del 1685 fins al 1717, aproximadament.

- **Francesc Vernet [Miró?]**. Possiblement nat a Benissanet.
- **Lo Honorable Joan Baptista Vidal [Coll?]**⁴⁵. Nat a Benissanet. Familiar del Sant Ofici del Tribunal de la Inquisició de València.
- **Francesc Vidal Fort**. Nat a Benissanet l'any 1691. A 1719 cursava estudis eclesíastics i posteriorment fou prevere de Benissanet.
- **Joan Baptista Vidal Fort**. Nat a Benissanet l'any 1692. Familiar del Sant Ofici.
- **Jaume Vidal Llorens**. Nat, possiblement, a Tivissa. Pagès.
- **Josep Vilas Rius**. Nat a Benissanet. Pagès.
- **Joaquim Vilas Segura**. Nat a Benissanet o a Móra d'Ebre. Pagès.
- **Pere Vinaixa [Alegre?]**. Nat a Benissanet o a la Ginebrosa. Pagès.
- **Mateu Viñó**. Nat a Benissanet.
- **Francesc Viñó Miró**. Nat a Benissanet.
- **Mateu Viñó Miró**. Nat a Benissanet.
- **Jaume Viñó Ayet**. Nat a Benissanet l'any 1688.
- **Francesc Viñó Vergé**. Nat a Benissanet.

NOTES

1. A(rxiu) C(orona) (d') A(ragó), Cancilleria, reg. 6.083, fol. 78-80. L'any 1723 encara continuaven les exigències del gran castellà, de tal manera que aquell any els membres de l'ajuntament van haver de signar un document pel qual "...se obligaron a pagar a fr. Dn. Lorenzo S. Juan en nombre de Procdor. del Illmo. Sr. Gran Castellán Fr. Dn. Gaspar de la Figuera 393 l. 9 s. moneda plata valenciana por los censos y fanecas vencidos en los años 1719 hasta el de 1722 inclusive y por las costas hechas para el recobro de dha. cantidad...". Per tal de satisfer aquesta quantitat van cedir a favor del Senyor el dret de mola i basses del molí d'oli de la vila fins que quedés definitivament cancel·lat el deute.

2. Exigències que es mantingueren en anys anteriors i posteriors i que també afectaren a d'altres poblacions d'aquesta àrea.

3. La mesura acordada per la universitat (ajuntament), per tal de satisfer aquesta elevada quantitat, fou arrendar per dos anys l'anomenat *redelme dels fruits*, que el consistori tenia imposat als veïns, així com el dret del vintè de tots els fruits, per un any, i el molí d'oli (dret de mola i de les basses) per cinc anys. Els perceptors d'aquest arrendament serien dos reconeguts borbònics, Isidre Idrach i José López.

4. Alguns veïns de Benissanet, entre ells Josep Portugués, van morir quan foren atacats per les forces enemigues en una de les masades de Morella. També hi hagué algun assassinat dintre de la vila com el comès sobre el comerciant Antoni Cortés, possiblement pel seu origen francès. Tot i que desconeixem el grau de participació de la població en favor d'un o altre bàndol sabem que alguns veïns del poble obtingueren nomenaments militars en el bàndol austriacista (Joan o Domènec Falcó, Mateu Llorens, etc.).

5. Un exemple n'és Miquel Cavaller Font, el qual havia participat durant la guerra en el bàndol austriacista i al qual li fou permès de retornar a casa, l'any 1713, després d'haver estat empresonat "*considerando haverse dignado su Magd. perdonar generalmente a todos los catalanes y permitiendoles restituirse a su casa y en atencion a esto haver rendido las armas Miquel Caballer natural de dha. villa de Benisanet...*" Tot i això es van exigir fiances cas de tornar a agafar les armes de bell nou. L'any 1718, data del seu casament efectuat a Miravet, però, constava altra vegada com a empresonat.

6. Emparant-se en aquesta sentència la universitat de Benissanet va vendre una finca situada a les Mitjanes que pertanyia a l'esmentat Cras i que fou adquirida, curiosament, per l'altra part implicada, és a dir per Joan Baptista Vidal. Francesc Cras es negà a signar el document en l'acte de venda. Un altre exemple n'és Gaetà Grau, el qual, l'any 1724, va veure com eren venudes algunes finques que li havia embargat el consistori per pagar les petites contribucions. Aquests no foren cassos únics. Altres veïns del poble hagueren de patir la pressió econòmica asfixiant dels diversos impostos i tributs (municipals, religiosos, senyoriais, reials, etc.) que requereien sobre ells i les conseqüències que això comportà sobre les seves hisendes.

7. Aquesta aparent llibertat de venda ens fa sospitar, ja que la major part d'aquestes propietats i/o censals sobre els quals tenim notícia van anar a parar a mans dels borbònics, especialment a les de José López, germà del prior.

8. Aquest és el cas de Joan Baptista Gil de Federich, que l'any 1719 va vendre dos censals, creats anteriorment a favor del seu pare, a José López. L'interès que regia aleshores era d'un sou per lliura de préstec. Per tal d'observar la importància que a la llarga podien tenir aquests censals i les corresponents pensions acumulades n'és una bona mostra un veí de Benissanet, Ramon Rasora, el qual l'any 1723 es va veure obligat a vendre una casa i uns patis que posseïa al Portal per poder pagar un antic censal que satisfieia al convent de Cardó.

9. El terme de Salvaterra, actualment una partida més de Benissanet, havia estat poblat a l'Edat Mitjana i gaudia d'una autonomia pròpia. Posteriorment es despoblà encara que es continuava nomenant batlle propi d'aquest territori. Al primer quart del s. XVIII, l'orde atorgà nous establiments en aquest indret amb unes condicions econòmiques favorables, com fixar el dret de senyoria en 1/9 del total dels fruits, quan al terme de Benissanet estava en 1/4, 1/6 o 1/8, dependent de la partida, amb la finalitat, de ben segur, d'atreure nous pobladors vers aquest lloc.

10. Tot i el nomenament de l'esmentat Joan Baptista Gil de Federich, per la Reial Audiència, es possible que aquest hagués renunciat al càrrec al·legant privilegis socials ja que diversos documents certifiquen que des de 1713 a 1720 fou batlle de Benissanet Isidre Idrach. Malgrat que desconeixem si en aquest poble hi hagué alguna mena d'oposició contra el nou sistema d'elecció dels consistoris municipals, com en el cas de Miravet,ensem que aquesta no existí tenint en compte les tendències ideològiques de les persones que controlaven el poder local.

11. En aquesta àrea la més coneguda fou, sens dubte, la del Carrasclat, que actuà, entre d'altres indrets, a les terres del Priorat i de la Ribera d'Ebre, especialment a les serres de Tivissa i de Falset. No era infreqüent l'entrada d'aquests escamots dintre dels pobles, com succeí, per exemple, a Flix o a Falset. En aquest darrer poble féu acte de presència, el dia 9 de desembre de 1718, una partida d'uns quinze persones disparant i tocant el corn pels carrers. Mataren de dues escopetades el tinent coronel Pedro Joaquín de Flanders i la seva dona, Alejandra Galano, dintre de la seva pròpia casa.

12. A(rxiu) H(istòric) (de) T(arragona). Notari: F. Vilanova, caixa 822. Malauradament no tenim constància que es conservi aquesta valuosa informació sobre Benissanet que sol·licitava el governador.

13. Sobre el cos dels Mossos d'Esquadra de Móra d'Ebre, vegeu A. Cot: *Els mossos d'esquadra a Móra d'Ebre (1720-1859)*. Programa de Festes Majors de Móra d'Ebre. Any 1996. Aquell mateix any de 1719 estava projectat crear altres esquadres a Flix, Xerta, el Pinell de Brai i Alcanar, tot i que desconeixem, a hores d'ara, si aquestes arribaren a actuar algun cop.

14. L'activitat que acollia més nombre d'artesans dintre de la vila era la dels teixidors (de lli i cànem), els quals possiblement compartien aquesta amb els treballs agrícoles o ramaders.

15. Com ja hem esmentat al 1719 hi han documentats un total de vuit religiosos, algun d'ells de manera temporal, però la majoria permanents. Aquest col·lectiu gaudia d'un gran poder econòmic i social dintre de la vila.

16. Ambdues referències, publicades per J. Serrano: *La Poble de Massaluca*. Ajuntament de la Poble de Massaluca. Any 1994.

17. A(rxiu) P(arroquial) (de) B(enissanet), *Testamentos, 1711-1714*. En tot cas no ha de sorprendre aquest nombre tan reduït de cases ja que estem parlant de fa gairebé tres-cents anys quan el Portal, que avui és el centre del poble i rovell de l'ou de la vida quotidiana, era aleshores

un "Arrabal" i el carrer Sant Vicent estava situat "extramuros". El poble era un clos tancat delimitat pels actuals carrer de l'Ebre, plaça de Catalunya, carrer de Bonaire, carrer del Riu i carrer dels Artellets. Per un altre costat no s'ha d'oblidar que el sistema familiar que predominava era la convivència, a la mateixa llar, de més d'una generació familiar.

18. J. Iglésies: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del s. XVIII*. Fundació Salvador Vives Casajuana, vol. II. Any 1974. Malauradament aquest cens, que és clarament deficitari, ha estat emprat de vegades com a dogma de fe a l'hora de comparar-lo amb el cens de 1787, per tal de calcular així el creixement de la població al llarg d'aquella centúria, fet que provoca una distorsió important respecte a la realitat. Referint-se als primers censos del segle XVIII, M. Güell diu: "Són els censos dels anys immediats a la implantació felipista els més distorsionats i els més exactes els situats uns pocs anys després o abans". M. GÜELL: "Algunes reflexions al voltant dels primers censos de la població a la dècada de l'adveniment felipista (segle XVIII)". *Butlletí d'Estudis Alcoverencs*, núm. 75. Any 1996.

19. Relació nominal d'elaboració pròpia a partir de documents conservats en diversos arxius, especialment al parroquial de Benissanet. Tret d'algun cas puntual, que se'ns pot escapar, pensem que aquest llistat és gairebé exhaustiu pel que fa a la població masculina adulta, ja que les persones que esmentem estan totes elles documentades. Aquelles persones l'ofici de les quals no coneixem, cal pensar que treballaven, majoritàriament, de pagesos. Si no s'especifica altra cosa, les dades que oferim corresponen sempre a l'any 1719.

20. No tenim cap altra referència documental ni genealògica sobre ell, anterior o posterior a 1719, per la qual cosa pensem que la seva presència, aquell any, devia ser puntual.

21. Sobre el cognom Cot cal precisar que en els documents d'aquells anys apareix escrit amb la forma Quot.

22. El cognom de la Marca, a Benissanet, evolucionarà cap a la forma Lamarca.

23. La presència d'aquest personatge a Benissanet, l'any 1719, ve donada per raó del seu matrimoni, tot i que els Torme posseïen propietats en aquest poble, entre elles, una sènia que arrendaven.

24. Sobre aquesta persona tenim el dubte de si vivia permanentment a Benissanet o la seva estada fou solament temporal.

25. La presència de Jaume Esteller a Benissanet durant aquell any de 1719 és puntual, motivada per raó del seu matrimoni. Ell exercia, aleshores, com a metge de Miravet. De fet, el cognom Esteller estigué estretament lligat a la medicina ja que el seu pare, que era de Càlig, i el seu fill Joan Baptista van ser també metges i fins i tot una germana i una filla seva es van casar amb dos metges. El dia de la seva boda hi era present el governador del castell de Miravet, Diego Pilán.

26. No tenim la certesa que l'any 1719 visqués a Benissanet, però sí en anys posteriors.

27. No sabem si encara vivia a 1719.

28. *Ibidem*.

29. Andreu Grau arribà a ser un dels homes més vells d'aquells anys ja que morí vers els 85 anys, edat molt avançada per a la mitjana de vida de l'època.

30. No podem confirmar que el notari Guasqui visqués a Benissanet de manera permanent, però sí que actuava allí l'any 1719. Els veïns de Benissanet acudien, també, al notari Josep Saloni Vidal, veí de Móra d'Ebre, el qual al juny de 1721 obtindria el privilegi de ciutadà honorat de Barcelona.

31. No sabem si encara vivia a 1719.

32. La seva estada a Benissanet, l'any 1719, correspon al moment concret del seu matrimoni.

33. No sabem si encara vivia a 1719.

34. *Ibidem*.

35. Ell, o el seu fill homònim, era regidor a 1719.